

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЕДЕННЯ РЕЄСТРУ ОБ'ЄКТІВ УТВОРЕННЯ, ОБРОБЛЕННЯ ТА УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ

Блінова Ганна Олександрівна,

ORCID: 0000-0002-3320-585X

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

У статті аналізуються сучасні умови прискореного становлення інформаційного суспільства та розвитку інструментів цифровізації публічного управління, що створюють передумови для формування нової концепції інформаційного забезпечення сфери управління відходами війни. З'ясовується сучасний стан правового регулювання функціонування реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, його призначення, структури, елементів, користувачів, виокремлення актуальних напрямів удосконалення для використання при інформаційному забезпеченні управління процесами переробки та утилізації відходів війни. Досліджуються перспективи розробки правової бази функціонування Національного реєстру об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами. Визначено, що основою для розробки положення про Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами та безпосередньо формування його технічної складової може бути реалізоване при модернізації реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів. Це потребуватиме певних організаційно-правових та технічних заходів, що включатимуть: доповнення Плану управління відходами до 2030 року заходами створення Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами; закріплення положень про цей реєстр у Законі України «Про управління відходами»; доопрацювання та прийняття на основі Постанов КМУ «Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів» Постанов КМУ «Про затвердження Національного реєстру об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами»; розробка організаційно-правових та технологічних аспектів функціонування підсистеми найкращих доступних технологій поводження з відходами. Задля підвищення ефективності управління відходами війни та в майбутньому обліку цих дій у Національному реєстрі об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами необхідно у національному класифікаторі відходів передбачити відповідні категорії відходів війни.

Ключові слова: модель управління, правове регулювання, відходи руйнації, інформаційна система, безхазяйні відходи, оброблення відходів, будівельні матеріали, перероблення сміття, реєстр, механізм, поводження з відходами.

Blinova Hanna. Legal regulation of keeping a register of objects of waste generation, processing and disposal

The article analyzes the current conditions of the accelerated formation of the information society and the development of digitalization tools of public administration, which create prerequisites for the formation of a new concept of information support in the field of war waste management. The current state of the legal regulation of the register of objects of waste generation, processing and disposal, its purpose, structure, elements, users, highlighting the current areas of improvement for use in the information management of the processes of processing and disposal of war waste is clarified. Prospects for the development of the legal basis for the functioning of the National Register of Educational Objects, implementation of operations in the field of waste management are being studied. It was determined that the basis for the development of the provision on

the National register of objects of formation, implementation of operations in the field of waste management, the best available technologies of waste management and the direct formation of its technical component can be implemented in the modernization of the register of objects of formation, processing and disposal of waste. This will require certain organizational, legal and technical measures, which will include: supplementing the Waste Management Plan until 2030 with measures to create the National Register of Formation Objects, carrying out operations in the field of waste management, the best available waste management technologies; enshrining provisions on this register in the Law of Ukraine "On Waste Management"; finalization and adoption on the basis of the Resolution of the CMU "On approval of the Procedure for maintaining the register of objects of waste generation, processing and disposal" Resolution of the CMU "On approval of the National register of objects of generation, implementation of operations in the field of waste management, the best available waste management technologies"; development of organizational, legal and technological aspects of functioning of the subsystem of the best available waste management technologies. In order to increase the efficiency of war waste management and in the future to record these actions in the National Register of Formation Objects, to carry out operations in the field of waste management, the best available waste management technologies, it is necessary to provide for appropriate categories of war waste in the national waste classifier.

Key words: management model, legal regulation, destruction waste, information system, stray waste, waste treatment, building materials, waste processing, register, mechanism, waste management.

Разом із значними руйнуваннями інфраструктурних, військових об'єктів, звертає увагу Д. Токарчук, у країні почали масово утворюватися відходи різних видів, а бойові дії на значній території країни унеможливили ефективне поводження з ними [1, с. 109]. Через повномасштабне вторгнення Росії багато населених пунктів України поруйновані. Деякі – зруйновані вщент, і більшість будівель там перетворилася на уламки та будівельне сміття. Дуже постраждало й довкілля поза містами чи селами [2].

Відбудова країни потребуватиме дуже багато матеріалів, а фінансові ресурси громад обмежені. Тому необхідно застосувати нові системи управління відходами. Це дозволить і зменшити кількість сміття, і заощадити кошти.

Досі в Україні просто розбирали завали, збирали змішане сміття й вивозили все на сміттєзвалища. Нині міські звалища заповнені на 90%. Через брак місця, вивезення будівельного сміття дорожчає [2].

У ситуації, що склалася, перероблення сміття – це не тільки відповідність стандартам сталого розвитку й турбота про екологію, це й розв'язання проблеми недешевих переповнених сміттєзвалищ. Йдеться і про економічну вигоду [2].

Масштаби руйнувань в Україні вимагають сучасних методів утилізації чи захоронення відходів, оптимізації перероблення матеріалів з подальшим використанням їх при відбудові. З іншого боку, робота з відхо-

дами може бути основою для прибуткового бізнесу. Тому маємо передумови не тільки для розв'язання проблеми переповнених сміттєзвалищ, а й для розвитку галузі та створення додаткових робочих місць [2].

Стан наукової розробки проблеми. Дослідженням питань інформаційного забезпечення і різних сферах, у тому числі поводження з відходами у мирний час та можливістю їх використання під час війни займалися такі науковці як А. Баштовий, Є. Бараш, В. Вовк, Л. Войничка, Г. Гелетуха, І. Гончарук, С. Драгнев, Н. Дубневич, Ю. Дубневич, Т. Железна, Л. Зайкова, С. Іванюта, О. Корчинський, О. Лізунова, Н. Литвин, Е. Мкртчян, В. Плохий, Р. Пугач, О. Савицький, В. Струтинська, Д. Токарчук та інші. В сучасних умовах прискореного становлення інформаційного суспільства та розвитку інструментів цифровізації публічного управління потрібно розглядати нову концепцію інформаційного забезпечення сфери управління відходами війни; особливості правового регулювання та визначення місця і ролі таких реєстрів як реєстр об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами.

Метою статті є з'ясування сучасного стану правового регулювання функціонування реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, його призначення, структури, елементів,

користувачів, виокремлення актуальних напрямів удосконалення для використання при інформаційному забезпеченні управління процесами переробки та утилізації відходів війни, а також дослідження перспективи розробки правової бази функціонування Національного реєстру об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами.

Виклад основного матеріалу.

Згідно Директиви Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив передбачено використання різних баз даних з інформацією про утворення та здійснення операцій із відходами, обмін інформацією про найкращі практики для забезпечення належного управління, транскордонної співпраці стосовно схем розширеної відповідальності виробника та безперебійного функціонування внутрішнього ринку, про організаційні особливості та моніторинг організацій, що виконують обов'язки з розширеної відповідальності виробника від імені виробників продуктів, про модуляцію фінансових внесків, про вибір операторів з управління відходами та про запобігання смітінню [3].

На другому етапі реалізації цієї Стратегії передбачається розроблення положення про Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами [4]. Реалізація цієї Стратегії здійснюється трьома етапами: перший – 2017–2018 роки, другий – 2019–2023 роки, третій – 2024–2030 роки.

Проте Національний план управління відходами до 2030 року не передбачає заходів створення такого реєстру. Водночас у цьому документі зазначено, що протягом шести місяців після прийняття закону про управління відходами Мінприроди та інші заінтересовані центральні органи виконавчої влади повинні розробити порядок ведення реєстрів у сфері управління відходами, що буде затверджений постановою Кабінету Міністрів України [5].

На сьогодні функціонує реєстр об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, що ведеться на підставі звітних даних виробників відходів, відомостей уповно-

важених органів виконавчої влади у сфері поводження з відходами. Реєстр об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів – це комплексна система збирання, оброблення, збереження та аналізу інформації про об'єкти утворення, оброблення та утилізації відходів [6]. У реєстрі визначаються номенклатура, обсяги утворення, кількісні та якісні характеристики відходів, інформація про поводження з ними та заходи щодо зменшення обсягів утворення відходів і рівня їх небезпеки. Порядок ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів визначається Постановою КМУ від 31.08.1998 р. № 1360 [7].

Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки від 17.02.1999 р. № 41 були затверджені форми реєстрових карти об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та Інструкція щодо їх складання [8].

Однак наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів від 03.02.2021 р. № 74 були внесені зміни до наказу від 17.02.1999 р. № 41. Суттєвих змін форми реєстрових карт ОУВ та ООУВ не зазнали, були скасовані вимоги щодо погодження з територіальними органами Держсанепідслужби. Але у зв'язку з цим виникла суперечка законодавчих актів, оскільки зміни були внесені до наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, а ПКМУ № 1360 залишилась без змін.

Згідно з цими нормативно-правовими актами підприємства повинні щороку проводити ревізію даних реєстрових карт та надавати данні про внесені зміни до обласних державних адміністрацій, на електронних носіях задля подальшого корегування єдиного державного реєстру [6].

Водночас зазначені нормативно-правові акти не передбачають обліку відходів війни.

Так, у реєстровій карті (РК) об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів зазначаються такі дані: 1) на титульному аркуші реєстрової карти зазначається назва об'єкта утворення відходів, на стадії реєстрації на титульному аркуші просявляються номер і дата реєстрації; 2) на титульному аркуші РК розташовуються відмітка про затвердження Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною,

Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями згідно з Порядком ведення реєстру, а також підпис керівника об'єкта; 3) інформація в РК ОУВ згрупована в розділах I–III, а в РК ООУВ – у розділах I, II. Кожний розділ починається з нового аркуша й підписується керівником об'єкта [8].

У розділі I «Загальні відомості» міститься така інформація: 1) повна назва об'єкта утворення відходів (ОУВ) та код за ЄДРПОУ; його підпорядкованість (якщо така існує) та код за СПОДУ; форма власності та код за КФВ; 2) код за КОАТУУ, юридична адреса та телефон(факс), за яким місцеві державні адміністрації чи уповноважені ними організації можуть звертатися щодо даних, наведених у РК; географічні координати основного виробництва, де утворюються відходи; 3) назва основного виду економічної діяльності ОУВ та відповідний код за КВЕД; 4) наводяться дата складання РК, повна назва організації, що склала РК, посада, телефон та прізвище особи, що склала РК; 5) дані про загальну кількість відходів, що утворилися на об'єкті протягом звітного року; 6) дані про обсяги утворених відходів за класами небезпеки для здоров'я людей; 7) показник загального утворення відходів.

У розділі II «Характеристика відходів» РК наводяться відомості про ті види відходів, що утворюються на даному ОУВ, на які власник об'єкта повинен одержати дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами: 1) назва відходів та відповідний код за КВ. У разі неможливості точного зарахування даного виду відходів до тих назв, що пропонує КВ, вказуються назва групи КВ найнижчого рангу, до якої даний вид відходів можна зарахувати, та відповідний код; 2) назва виду відходів, під якою вони подавалися у формах статистичної звітності, у дозволах на здійснення операцій у сфері поводження з відходами або яка використовується у заводських технологічних документах; 3) наводиться назва та код за КВЕД виробництва, в якому утворилися відходи; 4) клас небезпеки відходів для здоров'я людей, який визначається у відповідності до чинних нормативних документів; 5) назва та код групи токсичних відходів; 6) указується на наявність у від-

ходах тих чи інших небезпечних властивостей; 7) назви, коди та вміст (у відсотках) небезпечних складників відходів; 8) вказується тип та агрегатний стан відходів, назви мінералів та вміст у відсотках, теплотворна здатність, хімічний склад відходів; 9) кількісні (у тонах) показники утворення даного виду відходів та поводження з ними.

У розділі III «Заходи щодо зменшення обсягів утворення відходів» зазначається: 1) обсяг коштів, що спрямовані на заходи щодо зменшення обсягів утворення відходів, зменшення ступеня їхнього негативного впливу на довкілля та збільшення обсягів їхньої утилізації чи оброблення; 2) короткий опис ужитих заходів у довільній формі; 3) вказується, у якому році очікується ефект від ужитих заходів; 4) наводяться кількісні показники обсягів утворення відходів на даному ОУВ за роками та за класами небезпеки для здоров'я людини тощо [8].

При занесенні даних до реєстрових карт інструкція щодо складання реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів визначає необхідність використовувати такі реєстри та класифікатори: ЄДРПОУ Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України, СПОДУ Система позначень органів державного управління, КОАТУУ Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України, КВЕД Класифікатор видів економічної діяльності, КВ ДК 005-96 Класифікатор відходів, КФВ Класифікатор форм власності.

Проте Класифікатор відходів ДК 005-96 не передбачає категорії відходи війни [9].

Д.М. Токарчук поділяє відходи, що утворюються під час воєнних дій в Україні на наступні види за джерелами їх утворення: 1) військові відходи: військова техніка, що вийшла з ладу; залишки ракет, бомб, використані набої (умовно безпечні військові відходи); небезпечні військові відходи (міни, нерозірвані снаряди); побутові відходи забезпечення військ; 2) відходи від знесення та пошкоджених будівель: будівельні відходи, які можна повторно використати; небезпечні будівельні відходи, які треба утилізувати; 3) побутові та подібні їм відходи: відходи гуманітарної допомоги; одноразовий пластиковий

посуд; відходи туалетів; надмірне накопичення побутових відходів; 4) відходи тваринництва: надмірне накопичення продуктів життєдіяльності; трупи тварин і птиць; 5) відходи руйнування промислових об'єктів: будівельні відходи (безпечні та небезпечні); зруйноване обладнання (металеві конструкції, електронне обладнання); 6) медичні відходи; 7) стихійні поховання [10, с. 112].

Постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 р. № 1073 «Про затвердження Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» визначає перелік і типи таких відходів, а також порядок поводження з ними [11].

Цей порядок визначає поняття «відходи від руйнувань», якими є частини (уламки) пошкоджених (зруйнованих) об'єктів, а також матеріали, предмети, які були всередині або поряд з такими об'єктами у момент пошкодження (руйнування) та/або виконання робіт з демонтажу та які повністю або частково втратили свої споживчі властивості та не можуть у подальшому використовуватись за місцем їх утворення чи виявлення. За походженням відходи від руйнувань поділяються на: 1) відходи, що утворилися внаслідок пошкодження (руйнування) об'єктів, – повного або часткового порушення їх цілісності внаслідок позапроектних впливів, зумовлених бойовими діями, зокрема потрапляння засобів ураження, вибухів, пожеж; 2) відходи, що утворилися в результаті виконання робіт з демонтажу пошкоджених (зруйнованих) об'єктів (поетапного контрольованого часткового чи повного розбирання на окремі елементи та вироби або неконтрольованого знесення внаслідок обвалення під час використання бульдозерів, металевої кулі на стрілі, вибухової сили тощо). Відходи від руйнувань складаються з таких компонентів: 1) основних компонентів – частин (уламків, бою) будівельних конструкцій, заповнень дверних та віконних блоків, інженерних мереж, санітарно-технічних приладів тощо; 2) супутніх компонентів – матеріалів, предметів,

які були всередині або поряд з об'єктом у момент пошкодження (руйнування) або виконання робіт з його демонтажу, зокрема устаткування, особистих речей, предметів вжитку (меблів, побутової техніки), органічних речовин [11].

Висновки. На наш погляд, основою для розробки положення про Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами та безпосередньо формування його технічної складової може бути реалізоване при модернізації реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та відповідного положення. Водночас це потребує певних організаційно-правових та технічних заходів, що включатимуть: 1) доповнення Плану управління відходами до 2030 року заходами створення Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами; 2) закріплення положень про цей реєстр у Законі України «Про управління відходами»; 3) доопрацювання та прийняття на основі Постанов КМУ «Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів» Постанов КМУ «Про затвердження Національного реєстру об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами»; 4) розробка організаційно-правових та технологічних аспектів функціонування підсистеми найкращих доступних технологій поводження з відходами.

Задля підвищення ефективності управління відходами війни та в майбутньому обліку цих дій у Національному реєстрі об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами необхідно у національному класифікаторі відходів передбачити такі категорії відходів війни: 1) небезпечні відходи: нерозірвані снаряди, міни, токсичні відходи від зруйнованих промислових підприємств, несанкціоновані поховання, військова техніка, що вийшла з ладу; залишки ракет, бомб, використані та не використані набої тощо; 2) відходи, що

не є небезпечними: відходи руйнування: відходи, що утворилися внаслідок пошкодження (руйнування) об'єктів; відходи, що утворилися в результаті виконання робіт з демонтажу пошкоджених (зруйно-

ваних) об'єктів; побутові відходи забезпечення військ: біовідходи, відходи харчових продуктів; накопичене та не вивезене через обстріли побутове сміття; медичні відходи; відходи тваринництва тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Токарчук Д.М. Особливості утворення і поводження з відходами під час воєнних дій: досвід України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 2 (60). С. 109–122. DOI: 10.37128/2411-4413-2022-2-8 С. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/November2022/0uaZiCxfSag8ca4nOS9y.pdf>
2. Що робити із уламками від війни? ReStart Ukraine, UNDP Accelerator Lab. URL: <https://restartukraine.io/wardebris-ua/>
3. Директива Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-08#Text
4. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України. від 8 листопада 2017 р. № 820-р Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text>
5. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 р. № 117-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80#Text>
6. Для чого існує реєстр об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів? URL: <https://ecolog-ua.com/news/dlya-chogo-isnuye-reyestr-obyektiv-utvorenniya-obroblennya-ta-utyilizaciyi-vidhodiv>
7. Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 1998 р. № 1360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-98-%D0%BF#Text>
8. Про затвердження форми реєстрової карти об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та Інструкції щодо її складання : Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 03 лютого 2021 року № 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0169-99#Text>
9. Державний класифікатор України. Класифікатор відходів ДК 005-96. Затверджено і введено в дію наказом Держстандарту України 29.02.1996 № 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0089217-96#Text>
10. Токарчук Д.М. Особливості утворення і поводження з відходами під час воєнних дій: досвід України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 2 (60). С. 109–122. DOI: 10.37128/2411-4413-2022-2-8 С. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/November2022/0uaZiCxfSag8ca4nOS9y.pdf>
11. Про затвердження Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 р. № 1073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2022-%D0%BF#Text>